

هەلبژاردنی پارێزگاگان: پالەپەستۆی لیستە شیعەگان بۆ شارە سوننەنشینەگان

05-10-2023

نووسەرەگان

د. یاسین تەها

کورتە : لە هەلبژاردنە چاوەروانکراوەکە 18 ی ديسەمبەری 2023دا، دانیشتوانی پارێزگا سوننە نشینەگان بۆ یەکەمجار لە پاش هەلبژاردنی 2013 ، دوور لە هەژموونی گرووپە چەکدارە یاخییەگان و تارمایی تیرۆر دەچن بۆ سەر سندوقەکانی دەنگدان. ئەم هەلبژاردنە شەش ساڵ لە وادەى خۆی دواکەوتوو و لە دۆخێکی سیاسى نوێ دا ئەنجام دەدریٲ کە دوو پێشھاتی سەرەکی بۆ پارێزگا سوننەنشینەگان ٲیدایە، یەکەمیان دەرکەوتنی ھاوپیمانیٲی نوٲیە بە ناواخنی کۆن و، دووھەمیان کشانى لیست و ھاوپیمانى شیعەگان لە ئەم ناوچانە یە کە زیاتر لە ئەگەر و لیكدانەوہیەك ھەلدەگرٲت.

له هه لېژاردنه چاوه پوانكراوه كەى 18 ى ديسه مبهري 2023 دا، دانىشتوانى پارېزگا سوننه نشينه كان بۆ يەكەمجار له پاش هه لېژاردنى 2013 ، دوور له هه ژمونى گرووپه چه كداره ياخييه كان و تارمايى تيرۆر ده چن بۆ سەر سندوقه كانى دهنگدان. ئەم هه لېژاردنه شهش سال له وادهى خۆى دواكهوتوو و له دۇخىكى سياسى نوڤ دا ئەنجام ده دريټ كه دوو پيشهاتى سهره كى بۆ پارېزگا سوننه نشينه كان ئيدايه، يەكەميان دهركهوتنى هاوپه يمانىتى نوپيه به ناواخنى كۆن و، دووهميان كيشانى ليست و هاوپه يمانى شيعه كان له ئەم ناوچانه يه كه زياتر له ئەگەر و ليكدانه وه يه كه هه لده گريټ.

رکابهريه نوپيه كانى پارېزگا سوننه نشينه كان

له هه لېژاردنى ئەنجومهنى پارېزگا كاندا بۆ يەكەمجار هاوپه يمانىيه ك به ناوى "الحسم الوطنى" كه يەك كىك له گه و ره ترين به ره سياسى يه كانى سەر ئاستى عىراقه، ركا به رى له سەر كورسيه كانى پارېزگا سوننه نشينه كان له گه ل سى به رى ديكهى هاوتاي خۆى ده كات كه سهره كيترييان ليسته كهى محهمد هلبوسى سهرۆكى په رله مان "تقدم" ه. سهرۆكى هاوپه يمانى "الحسم" توركمانيكى سوننهى ته له عفه ريه كه له كابينه كهى سوودانى وه زيرى به رگرييه (ثابت العباسى)، له كاتيكا له دوايين هه لېژاردنى په رله مان (2021) بزوتنه وه كهى (الحسم الوطنى) ته نيا سى كورسى به دهسته ئينا ته وپش له چوارچيوهى هاوپه يمانىتى "العزم" كه دواتر بۆ موسه ننا سامه رايى يه كلايى بوويه وه و بوونه ركا به رى هاوپه يمانىيه كهى محهمد هلبوسى سهرۆكى په رله مان، و خه ميس خه نجه ر سهرۆكى "السياده".

به ره نوپيه كهى "الحسم الوطنى" بووه ته چه تريك بۆ كۆكرده وهى زۆره ي هه لۆكانى سوننه و كه ساپه تيه ناسراوه كانى قوناخه كانى پيشوو له وانه ش؛ ئوسامه نوجيفى، سهرۆكى پيشووترى په رله مان، رافيع عيساوى جيگرى پيشووترى سهرۆكه و زيран و وه زيرى دارايى، جه مال كه ربولى، سهرۆكى حيزبى حه ل و خاوه ن چاكه ي يه كه م له پيشخستنى هلبوسى به ر له وهى بيه نه يار و ركا به ر، له گه ل كۆمه لىك وه زي ر و په رله مان تارى پيشووى پيكهاته ي سوننه.

ئەم هاوپه يمانىيه يه كيكه له چوار هاوپه يمانى سهره كى كه له پارېزگا سوننه نشينه كاندا كىپر كى سهره كى ده كەن و له هه ولى ته وه دان له رپى دهنگه رانه وه بيه نوپه رى پيكهاته ي سوننه كه ئىستا گيرۆده ي په رته وازه يى و ليكترازان و نه بوونى پرۆژه يه كى گشتگيرى كۆكه ره وه يه. هاوپه يمانىيه كانى ديكه ش برتين له "تقدم" به سهرۆكايه تى محهمد هلبوسى سهرۆكى په رله مان كه هه موو هه ولى سياسى و په رله مانىيه كان بۆ لادانى له پۆسته كهى گه يشتوونه ته بنه ست، له گه ل "السياده" ي خه ميس خه نجه ر و ركا به رى هه ر دوو كيشيان "العزم" ي موسه ننا سامه راييه كه هاوپه يمان و نزيكى چوارچيوه ي شيعيه يه.

چه هاوپه يمانىيه تازه كه و چه وهى "العزم" يش ئامانجى سهره كيان ركا به ريكردنى سهرۆكى په رله مانه كه پشت ته ستوور به پۆسته كهى، له قوناخى پيشوودا شه قامى سوننهى كۆنترۆل كرده وه. به هيج جورى كيش رازى نيه نه وه سياسى يه پيشوو وه كهى سوننه به شدار بكات له برپار و ده سكه وت، به ئام ئىستا به هۆى پيگه و تواناي دارايى وه زيرى به رگريى سهرۆكى هاوپه يمانىيه نوپيه كه وه (ثابت العباسى)، توشى ركا به رى ديكه بووه، به و پييه زۆرىك له دهسته بزورى سوننه كان ناپشارنه وه كه مه رجه عى بالاي ئەم پيكهاته يه ده سه لاته، به و مانايه ي كه هه ر هيز و كاره كته ريكى سوننه له پيگه ي بالادا بيت، چانسى هه يه زۆرتري جهاوه ر له خۆى كۆ بكا ته وه، به تايبه ت ئەگەر رايه لى به هيزى په يوه نديشى له گه ل هيزه شيعه كان و له هه مان كاتيشدا توركي هه بيت كه ئەمه ش به شيكه له هه لمه تى راگه ياندنى "الحسم" ي وه زيرى به رگري.

سهربارى هه وله كانى لاواز كردنيشى، هيشتا به ره كهى سهرۆكى په رله مان به هيز دهره كه وپت به تايبه ت له پيگه ي خۆى كه پارېزگاي ئەنباره و له دوايين هه لېژاردنى په رله مان دا (2021) ته نيا يه ك كورسى له كۆى 15 كورسى پارېزگا كه له كيس چوو. هاوكات له گه ل ئەوه شدا هه لكشا بۆ پارېزگا سوننه نشينه كانى ديكه تا نه بيه وا و بالانسى خۆى به رز كرده وه بۆ 37 كورسى له كۆى 71 كورسى پيكهاته ي سوننه به گشتى. ئىستا به هاوپه يمانى ستراتيژى له گه ل "السياده" ي خه ميس خه نجه رى نزيك له توركي و قه تهر، پيگه ي خۆى له پرۆسه ي سياسى عىراق دا هه يه، به ئام به هۆى سه ختى ململان يكانه وه له م هه لېژاردنه دا، جياواز له جارانى ديكه زياتر سه رنجى له سه ر ئەنبار و به غداى پايته خته، له نه ينه واش پشتى به هاوپه يمانى له گه ل حه شدى عه شا به رى به ستوو ه.

كشانی هیزه شیعهکان بو ناوچهکانی سوننه نشین

جگه له رکا بهریه نیوخۆبیهکانی سوننه پێشها تێکی نوێی ئەم هه‌لێژاردنه‌ كشانى لیست و هاوپه‌یمانییه شیعه‌كانه‌ بۆ ئەم پارێزگایانه‌. بۆ نموونه‌ له‌ سه‌لاحه‌دین و كه‌ركوك چوارچۆیه‌ی شیعی به‌ لیستیکی به‌گه‌رتوو رکا به‌ری سوننه‌و لیسته‌ كوردییه‌كان ده‌كهن، له‌كاتێكدا له‌ پارێزگایانی دیکه‌ په‌رته‌وازه‌ن. به‌گۆیهری هه‌ندێك لیكدانه‌وه‌ و پێشبینیش هاوپه‌یمانییه‌ شیعییه‌كه‌ چاوی له‌سه‌ر سێ كورسدى سه‌لاحه‌دینه‌ له‌ كۆی 15 كورسی.

له‌ نه‌نباریش (15 كورسی) كه‌ به‌كێكه‌ له‌ ناوچه‌كانی سوننه‌، لیستی "العقد الوطني" فالح فه‌یازی سه‌رۆکی هه‌شد و "تحالف الخدمات" ی ئەحمه‌د ئەسه‌دی، وه‌زیری كار و سه‌رۆکی گرووبی "جند الإمام" كه‌ له‌گه‌ل "كه‌تیه‌كانی ئیمام عه‌لی" هاوپه‌یمانه‌؛ به‌شدارییان كوردوه‌، له‌كاتێكدا هه‌شتا روون نییه‌ شوناسی پالیئوراوه‌كانیان چين و گوتاری هه‌لێژاردنیان بۆ ئەم ناوچه‌ خێله‌كیه‌ سوننه‌یه‌ چی ده‌بێت.

له‌ پارێزگای نه‌ینه‌واش (29 كورسی)، به‌شدارى لیسته‌ شیعه‌كان چتره‌ و به‌ نزیكه‌ی سه‌رجه‌م هه‌زه‌ شیعه‌كان له‌م پارێزگایه‌ لیستیان هه‌یه‌ كه‌ بریتین له‌: "الحدهاء"ی مالیکى، "نصح" ی ئەنجومه‌نى بالای ئیسلامی، "الصفوة"ی قه‌یس خه‌زعه‌لی، "الحکمة"ی عه‌مار كه‌كیم، "الخدمات"ی ئەحمه‌د ئەسه‌دی، "العقد الوطني" فالح فه‌یازی سه‌رۆکی هه‌شد.

له‌ دیاله‌ش (15 كورسی) كه‌ پارێزگایه‌کی تێكه‌له‌ سێ به‌ره‌ی شیعی به‌شدارى ده‌كهن كه‌ "دیالنا الوطنیه" ی ده‌وله‌تى یاسا و به‌در، عه‌قدی فالح فه‌یازه‌، هاوپه‌یمانی "الصفوة"ی خه‌زعه‌لی له‌گه‌ل "خدمات"ی ئەحمه‌د ئەسه‌دی و ره‌وتی هیکمه‌ش به‌ ته‌نیا به‌شداره‌.

هه‌رچه‌نده‌ هه‌چ پرگه‌یه‌کی ده‌ستوو و یاسا رێگا به‌ جیاکاری شوناس نادات له‌ به‌شدارى هه‌لێژاردن و پێشتریش لیسته‌ شیعه‌كان له‌ پارێزگایانی هه‌رێمی كوردستان هه‌ولیان داوه‌ چانسی خۆیان تا قی بکه‌نه‌وه‌، به‌لام ئەم كشانه‌ی ئیستایان بۆ پارێزگا سوننه‌كان جێگه‌ی گومان و لیكدانه‌وه‌ی جیا جیا به‌یه‌كێکیان هه‌ولێ كۆنترۆلكردنێ ناوچه‌ سوننه‌كان یان ده‌ره‌ینانی به‌ره‌یه‌ له‌ژێر پێی لیسته‌ سوننه‌كان و ئەگه‌ریش ئەوانه‌ نه‌كرا په‌رته‌وازه‌كردنێ ده‌نگده‌ره‌كانیان، ئەمه‌ش پێچه‌وانه‌ی ئەو عورفه‌ سیاسیه‌ باوه‌یه‌ كه‌ له‌ پاش 2003 له‌ وڵاتدا هه‌یه‌ و حوكمێرانی له‌سه‌ر سێكوچكه‌ی نوینه‌رایه‌تى سیاسى شیعه‌ _ سوننه‌ _ كورد، به‌هه‌رته‌ هه‌ریه‌ك له‌ پێگه‌ و ناوچه‌ی خۆیان دا.

به‌كێکی دیکه‌ له‌ مه‌ترسی ئاماده‌ی به‌هه‌زی لیسته‌ شیعه‌كان له‌ پارێزگا سوننه‌ نشینه‌كان، هه‌ژموونی چه‌ك و نفوزی هه‌شدى شه‌عبیه‌، چونكه‌ به‌شێك له‌و هه‌زانه‌ له‌ پاش شه‌ری داعشه‌وه‌ له‌و ناوچه‌ مائونه‌ته‌وه‌ به‌تایبه‌ت موسڵ و دیاله‌ و سه‌لاحه‌دین و به‌وه‌ تۆمه‌تبارن كه‌ به‌شدارن له‌ دروستكردنێ ترس و تۆق و له‌ چه‌ند سالی رابردوویدا په‌نجه‌ی تۆمه‌تیان له‌هه‌ندێك گه‌زێ ئەمنیدا بۆ درێژ كرا به‌تایبه‌ت له‌ دیاله‌و سه‌لاحه‌دین.

به‌شێوه‌یه‌کی گه‌شتی ئەم هه‌لێژاردنه‌ ئەگه‌ر له‌ ناوه‌نده‌ شیعییه‌كه‌یدا بۆ دابه‌شكردنێ پێگه‌ و رۆل بێت له‌نیوان لایه‌نه‌كانی چوارچۆیه‌ی شیعی له‌ ئاماده‌نه‌بوونی سه‌دردا، ئەوا پارێزگا سوننه‌كان به‌جۆریکی دیکه‌ و دوو جۆر رکا به‌ری به‌هه‌زی تێدا ده‌بێت كه‌ ئەوانیش هه‌زه‌ سوننه‌كان و شیعه‌كان له‌لایه‌ك و كێبێرکی توونده‌كانی ناوخۆی سوننه‌ش له‌ لاکه‌ی دیکه‌یه‌.